

УДК 658.15:334.716(477)

ФІНАНСОВА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Скалюк Р. В., аспірант (ХНУ)

Стаття присвячена дослідженню проблем удосконалення системи відносних показників фінансових результатів. Запропоновано методичний підхід до діагностики стану фінансової результативності за видами господарської діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: рентабельність, фінансова результативність, активи, власний капітал, інвестиції, прибутковість, збитковість, економічний розвиток

Постановка проблеми. Прибутковість господарської діяльності та економічний розвиток виступають ключовими критеріями прогресивного існування та результативної діяльності підприємств в довгостроковому періоді. Важливість даних характеристик розкривається через природу особливостей їхнього взаємовпливу під час здійснення господарського процесу на підприємстві. Так, фінансовий результат є основним джерелом генерування та забезпечення стабільного економічного розвитку суб'єкта господарювання, наслідки якого реалізуються набуваючи матеріального вигляду через показник фінансового результату, який отримує підприємство за підсумками своєї господарської діяльності протягом відповідного звітного періоду. Таким чином, значимість фінансового результату та відносних показників цієї категорії (рентабельності, фінансової результативності) в контексті забезпечення оптимального зростання прибутковості та економічного розвитку промислових підприємств важко переоцінити за сучасних умов нестабільної економічної ситуації, зростання конкуренції та поширення рейдерських атак.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами аналізу абсолютних та відносних показників фінансових результатів працювало багато відомих економістів, а саме І. Вагнер [4], К. Ізмайлова [1], А. Крутик [2], В. Москаленко [3], Н. Тарасенко [4], М. Хайкин [2], Ю. Цал-Цалко [5], Л. Шабліста [6] існуючих досліджень полягає в тому, що ефективність використання вкладених у господарську діяльність підприємства активів, власного капіталу, інвестованих ресурсів досліджувалася з позицій аналізу показників рентабельності активів, власного капіталу та інвестицій, які відображають підсумкове значення прибутковості (збитковості) їх використання, не приділяючи належної уваги особливостям формування даних показників за видами діяльності (основна, інша операційна, фінансова, інвестиційна, звичайна).

Постановка завдання. Мета статі полягає в удосконаленні наявної системи відносних показників фінансових результатів та обґрунтуванні методичних засад діагностики стану фінансової результативності за видами господарської діяльності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі аналізу рентабельності (збитковості) господарської діяльності підприємства ключовими показниками є рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE) та рентабельність інвестицій (ROI) [1, с. 131-133; 2, с. 123-124; 3, с. 372-375]. Однак класична методика розрахунку даних показників не приділяє належної уваги дослідженню основних особливостей формування даних показників за кожним із видів господарської діяльності підприємства.

Ми вважаємо, що відносні показники фінансових результатів повинні, передусім, відображати рівень фінансової результативності використання активів, власного капіталу та інвестицій за видами діяльності промислових підприємств. Дані вимоги повністю задовольняють показники фінансової результативності, методика розрахунку яких наведена нижче (табл. 1).

Показники фінансової результативності відображаються у відсотковому виразі та характеризують ефективність використання майна, власного капіталу та інвестицій за кожним видом господарської діяльності підприємства. На відміну від показників рентабельності активів, власного капіталу та інвестицій, де в чисельнику розрахункових формул передбачалося використання величини чистого прибутку, показник фінансової результативності від звичайної діяльності розраховується на основі фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, який безпосередньо відображає ефективність, прибутковість (збитковість) процесу господарювання без урахування впливу відсоткової ставки податку на прибуток, що визначається особливостями існуючого податкового законодавства. Відмітимо, що

стверджувати про перевалювання тих чи інших відносних показників фінансових результатів є помилковим підходом, оскільки, показники рентабельності (ROA, ROE, ROI) характеризують підсумковий рівень прибутковості (віддачі) активів, власного капіталу, інвестицій за

наслідками господарського процесу в цілому, тоді як категорія фінансової результативності детально відображає ефективність використання майна, власного та інвестованого капіталу за кожним видом діяльності підприємства.

Таблиця 1

Показники фінансової результативності звичайної діяльності промислового підприємства

Вид діяльності	Формула розрахунку показника		
	Фінансова результативність активів (FRA), %	Фінансова результативність власного капіталу (FRE), %	Фінансова результативність інвестицій (FRI), %
Основна діяльність	$FRA_{od} = \frac{\Phi P_{od}}{A} \times 100\%$	$FRE_{od} = \frac{\Phi P_{od}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{od} = \frac{\Phi P_{od}}{I} \times 100\%$
	$FRA_{od} = \frac{D_{od} - B_{od}}{A} \times 100\%$	$FRE_{od} = \frac{D_{od} - B_{od}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{od} = \frac{D_{od} - B_{od}}{I} \times 100\%$
Інша операційна діяльність	$FRA_{iod} = \frac{\Phi P_{iod}}{A} \times 100\%$	$FRE_{iod} = \frac{\Phi P_{iod}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{iod} = \frac{\Phi P_{iod}}{I} \times 100\%$
	$FRA_{iod} = \frac{D_{iod} - B_{iod}}{A} \times 100\%$	$FRE_{iod} = \frac{D_{iod} - B_{iod}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{iod} = \frac{D_{iod} - B_{iod}}{I} \times 100\%$
Фінансова діяльність	$FRA_{fod} = \frac{\Phi P_{fod}}{A} \times 100\%$	$FRE_{fod} = \frac{\Phi P_{fod}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{fod} = \frac{\Phi P_{fod}}{I} \times 100\%$
	$FRA_{fod} = \frac{D_{fod} - B_{fod}}{A} \times 100\%$	$FRE_{fod} = \frac{D_{fod} - B_{fod}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{fod} = \frac{D_{fod} - B_{fod}}{I} \times 100\%$
Інвестиційна діяльність	$FRA_{id} = \frac{\Phi P_{id}}{A} \times 100\%$	$FRE_{id} = \frac{\Phi P_{id}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{id} = \frac{\Phi P_{id}}{I} \times 100\%$
	$FRA_{id} = \frac{D_{id} - B_{id}}{A} \times 100\%$	$FRE_{id} = \frac{D_{id} - B_{id}}{BK} \times 100\%$	$FRI_{id} = \frac{D_{id} - B_{id}}{I} \times 100\%$
Звичайна діяльність	$FRA = \frac{\Phi P_{zdn}}{A} \times 100\%$	$FRE = \frac{\Phi P_{zdn}}{BK} \times 100\%$	$FRI = \frac{\Phi P_{zdn}}{I} \times 100\%$
	$FRA = \frac{D_{zd} - B_{zd}}{A} \times 100\%$	$FRE = \frac{D_{zd} - B_{zd}}{BK} \times 100\%$	$FRI = \frac{D_{zd} - B_{zd}}{I} \times 100\%$
	$FRA_{od} + FRA_{iod} + FRA_{fod} + FRA_{id}$	$FRE_{od} + FRE_{iod} + FRE_{fod} + FRE_{id}$	$FRI_{od} + FRI_{iod} + FRI_{fod} + FRI_{id}$

Примітка. $\Phi P_{od}, \Phi P_{iod}, \Phi P_{fod}, \Phi P_{id}, \Phi P_{zdn}$ – фінансовий результат від основної, іншої операційної, фінансової, інвестиційної, звичайної до оподаткування діяльності підприємства відповідно; D, B – доходи та витрати відповідного виду діяльності; $\bar{A}, \bar{BK}, \bar{I}$ – середня величина активів, власного капіталу, інвестицій відповідно.

Вважаємо, що застосування в процедурах аналізу показників рентабельності та фінансової результативності сприяє формуванню цілісної системи відносних показників фінансових результатів, практичне використання якої

менеджерами в управлінській діяльності підприємства створить передумови для подальшого забезпечення: сталого зростання прибутковості, оптимальної мобілізації та реалізації потенціалу економічного розвитку

підприємства, що у сукупності сприятиме зростанню ринкової вартості останнього.

Показники фінансової результативності використання активів (FRA), власного капіталу (FRE), інвестицій (FRI) можуть набувати як позитивного (фінансова прибутковість), так і негативного значення (фінансова збитковість), що відображає наявний рівень ефективності використання активів, власного капіталу та інвестицій за підсумками відповідного виду господарської діяльності підприємства.

Економічна категорія фінансової результативності у авторській інтерпретації, ідентифікується як певний фінансовий стан відповідного виду діяльності підприємства на певний момент часу, який відображає рівень ефективності використання активів, власного капіталу, інвестицій, ступінь прибутковості

(збитковості) діяльності та дає змогу оцінити наявний потенціал економічного розвитку суб'єкта господарювання за кожним окремим видом його діяльності та господарським процесом в цілому. Отже, не вирішеним залишається завдання діагностики фінансової результативності кожного з видів діяльності підприємства. Дослідження економічної літератури [1-6] дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного підходу до визначення нормативних значень показників ROA, ROE. Приймаючи до уваги існуючі наукові надбання у даній царині та результати власного аналітичного дослідження показників рентабельності (ROA, ROE) та фінансової результативності машинобудівних підприємств Хмельницької області, ми вважаємо, що показники фінансової результативності (FRA, FRE) доцільно оцінювати в такий спосіб (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка показників фінансової результативності за видами діяльності підприємства

Рівень фінансової результативності активів та власного капіталу	Критерії показників фінансової результативності, %	
	активів, FRA	власного капіталу, FRE
Високий	$FRA > 5$	$FRE > 10$
Середній	$0 < FRA < 5$	$0 < FRE < 10$
Низький	$FRA < -5$	$FRE < -7$
Кризовий	$FRA > -5$	$FRE > -7$

На наш погляд, ключовими індикаторами фінансової результативності є показники, які відображають рівень ефективності використання активів та власного капіталу суб'єкта господарювання. Діагностика значень саме даних

показників (FRA, FRE) буде відображати наявний стан фінансової результативності кожного з видів діяльності та господарського процесу промислового підприємства в цілому (табл. 3).

Таблиця 3

Критерії діагностики стану фінансової результативності діяльності промислового підприємства

Рівень показника	Стан фінансової результативності за видами господарської діяльності підприємства (основна, операційна, фінансова, інвестиційна, звичайна)		Рівень показника
FRA, %			FRE, %
Високий $FRA > 5$	FRA, FRE Оптимальний стан FR	FRE	Високий $FRE > 10$
Середній $0 < FRA < 5$	FRA, FRE Середній стан FR	FRA Прогресивний стан FR	Середній $0 < FRE < 10$
Низький $FRA < -5$	FRA, FRE Нестійкий стан FR	FRA	Низький $FRE < -7$
Кризовий $FRA > -5$	FRA, FRE Кризовий стан FR	FRE Загрозливий стан FR	Кризовий $FRE > -7$

Примітка. FR – фінансова результативність, FRA, FRE – фінансова результативність використання активів та власного капіталу відповідно

Для того, щоб визначити стан фінансової результативності відповідного виду діяльності підприємства, необхідно спочатку розрахувати показники (FRA, FRE) за даним видом діяльності та позиціювати їх відповідно до розглянутих вище критеріїв діагностики, які відповідають певному стану фінансової результативності.

Відмітимо, що універсальність розглянутої процедури діагностики стану фінансової

результативності полягає в можливості її застосування для будь-якого виду господарської діяльності промислового підприємства. Так, продіагностуємо фінансову результативність за кожним із видів діяльності ВАТ «Темп», за підсумками 2009 р. (табл. 4).

Як можемо спостерігати з табл. 4 показники фінансової результативності ВАТ «Темп» набувають середнього значення по операційній

діяльності, що у підсумку визначає середній стан фінансової результативності звичайної діяльності підприємства. Поряд з тим, чітко видно негативні тенденції наявності від'ємних значень фінансової результативності за підсумками фінансової та інвестиційної діяльності. В даній ситуації їх розмір не є значним, проте дає змогу оперативно

інформувати менеджмент підприємства про наявність фактів неефективного використання активів та власного капіталу за підсумками фінансової та інвестиційної діяльності ВАТ «Темп», що сприяє оптимізації процедур управління фінансовими результатами суб'єкта господарювання.

Таблиця 4

Діагностика стану фінансової результативності за видами господарської діяльності ВАТ «Темп» у 2009 р.

Показник	Вид господарської діяльності підприємства					Показник
FRA	основна	інша операційна	фінансова	інвестиційна	звичайна до оподаткування	FRE
Високий FRA > 5						Високий FRE > 10
Середній 0 < FRA < 5	FRA = 2,25 FRE = 4,36 Середній стан	FRA = 1,65 FRE = 3,2 Середній стан			FRA = 3,63 FRE = 7,02 Середній стан	Середній 0 < FRE < 10
Низький FRA < -5			FRA = -0,12 FRE = -0,22 Нестійкий стан	FRA = -0,16 FRE = -0,31 Нестійкий стан		Низький FRE < -7
Кризовий FRA > -5						Кризовий FRE > -7

Особливість запропонованої автором процедури діагностики стану фінансової результативності, полягає в можливості її застосування для аналізу будь-якої кількості досліджуваних промислових підприємств, що забезпечує основні передумови для здійснення об'єктивної, детальної та порівняльної оцінки ефективності, прибутковості та економічного розвитку видів діяльності кожного з суб'єктів господарювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропонований підхід до діагностики стану фінансової результативності за видами господарської діяльності промислових підприємств, відображає не лише намір удосконалити систему відносних показників фінансових результатів, але й забезпечує реальне підвищення ефективності господарського процесу, зростання прибутковості, оптимізацію економічного розвитку суб'єкта господарювання, шляхом раціоналізації процедур управління фінансовими результатами. Особливості впровадження запропонованого методичного підходу у господарську діяльність промислових підприємств становить наукову цінність подальшого дослідження.

Анотація. Стаття посвячена дослідженню проблем удосконалення системи относительных показателей финансовых результатов. Предложен методический подход к диагностике состояния финансовой результативности за видами хозяйственной деятельности промышленных предприятий.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. – К. : МАУП, 2000. – 152 с.
2. Крутик А. Б. Основы финансовой деятельности предприятия : учеб. пособие. – 2-е изд. перераб. и доп. / А. Б. Крутик, М. М. Хайкин. - СПб. : Бизнес-пресса, 1999. – 448 с.
3. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства / В. П. Москаленко, О. Л. Пластун // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - № 6 (60). – С. 180-191.
4. Тарасенко Н. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. В. Тарасенко, І. М. Вагнер. – Львів : «Новий світ - 2000», 2008. – 444 с.
5. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.
6. Шабліста Л. М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки / Л. М. Шабліста // Економіка і прогнозування. – 2006. - № 2. – С. 46—57.

Ключевые слова: рентабельность, финансовая результативность, активы, собственный капитал, инвестиции, прибыльность, убыточность, экономическое развитие.

Summary. The article is devoted to research of problems of improvement of the system of relative indexes of financial results. The methodical approach to analysis of the state of financial effectiveness from kind of economic activities of the industrial enterprises have been offered.

Keywords: profitability, financial effectiveness, assets, own capital, investments, profitability, unprofitability, economic development.

*Рецензент д.е.н., професор ХНУ Войнаренко М.П.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 65.016.1

ОБЪЕКТИВНИ ТА СУБЪЕКТИВНИ СКЛАДОВІ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЙОГО РОЗВИТКУ

Устенко М.О., аспірант (УкрДАЗТ)

В статті проаналізовано складові потенціалу підприємства, визначено його характеристики та особливості в сучасних умовах господарювання

Ключові слова: потенціал підприємства, структура потенціалу підприємства, складові потенціалу підприємства

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями.

Особливо відповідальним етапом в ринкових умовах господарювання є завершення структурної перебудови промисловості, розвиток її пріоритетних галузей, захист власного товаровиробника. В цих умовах підприємство виступає провідним суб'єктом господарювання. Саме на ньому зосереджено найбільш кваліфіковані кадри, вирішуються питання ощадливого використання ресурсів. Застосування високопродуктивної техніки й сучасних технологій. Тому виникає необхідність розглядати питання, пов'язані з визначенням перспективних можливостей підприємства задля стабільного його функціонування та безперервного розвитку виробництва.

Максимальну повну реалізацію потенційних можливостей підприємства в умовах обмеженої ресурсної бази можна забезпечити при використанні в його діяльності стратегічного потенціалу, яке спрямоване на оптимальну концентрацію компонентів розвитку і складових потенціалу виробництва.

Особливого значення при формуванні потенціалу набуває розуміння його складових та визначення характеристик, що в майбутньому забезпечить його стабільний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор з посиланням на джерела. При структуруванні складових потенціалу підприємства необхідно відзначити, що серед вчених-економістів не існує єдиної думки щодо змісту цього поняття та його відношенні з іншими економічними категоріями. Так, Ю. А. Дорошенко виділяє наступні елементи економічного потенціалу: 1) потенціали (трудовий, інвестиційний, природний, інноваційний); 2) ресурси (економічно активне населення, виробничі фонди, природні ресурси, інформація); 3) об'єкти (країна, адміністративна територія, галузь, підприємство); 4) результат (ВВП, ВНП, національний доход); 5) елементи (предмети праці, засоби праці, труд) [4, с. 18].

Роздивляючись економічний потенціал як систему, Ю.Ю. Донець виділяє в якості змістовних елементів потенціалу більш низьких рівнів: трудовий потенціал, інвестиційний потенціал,